

Dosya Analiz / 21

ABD-İRAN GERGİNLİĞİ

Büyük İslam düşünürü İbni Haldun, devletleri insanlara benzeter. Onlar da insanlar gibi doğarlar, büyürler ve ölürlür. Osmanlı düşünürü Katip Çelebi de benzer bir yaklaşım içindedir. Gerçekten de geçmişteki nice büyük medeniyetlerin, devletlerin zamanla tarih sahnesinden çekildiğini görüyoruz. Çok söylenildiği gibi hayatta değişmeyen tek şey, değişimin bizatihi kendisidir.

Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dekanı Prof. Dr. Kudret BÜLBÜL'ün konuyla ilgili değerlendirmesini sunuyoruz...

Günümüz dünyasında da benzer süreçleri yaşıyoruz. ABD'nin, ekonomik, teknolojik, siyasal ve ilkesel düzeyde (adalet, insan hakları ve ahlaki duruş açısından) küresel rekabette öne çıkacak bir durumu kalmamış görünüyor. ABD'nin bu alanlarda tekrar küresel rekabette öne çıkması da beklenmiyor. Bu nedenle küresel liderliğini sürdürmek için uygulamakta olduğu küreselleşme karşıtı, içe kapanmacı, ekonomik ve askeri olarak müdahaleci politikalarını artırarak sürdürmek isteyeceğini tahmin etmek kehanet olmasa gerek. Bu tür korumacı politikaların, ağır yıkıcı sonuçları olduğunu, ama yapıcı, inşa edici, düzen kurucu politikalar açısından ilgili ülkeleri küresel rekabette öne çıkarmadığını ise tarih bize söylüyor.

ABD'nin gerginliği artırıcı, ekonomik ve/veya askeri olarak müdahaleci politikalarını Çin, Batılı ülkeler, Latin Amerika ülkeleri, Türkiye gibi ülkelerin yanısıra, bu sıralar İran'a karşı fazlasıyla arttırdığını görüyoruz. ABD'nin nükleer anlaşmadan tek taraflı olarak çekilmesi, İran'a yönelik ambargolar, hürmüz boğazının yeniden ısınması, karşılıklı sert açıklamalar artan gerginliğin somut ABD İran'ı nükleer silah üretmemesi için sürekli olarak uyarmakta, tehdit etmektedir. Evet kullanılması durumunda, sadece insanlığın değil, ABD'nin Japonya'da yaptığı gibi, bütün canlı

---

türlerinin sonunu getirecek silahlara sahip olmak elbette makul görülemez. Bununla birlikte, İsrail, Hindistan, ABD ve diğer ülkelerin nükleer silaha sahip olması ne kadar rahatsız edici ise, İran'ın da sahip olması o kadar rahatsız edicidir. Bölgede özellikle İsrail'in sahip olduğu ve kullandığı kimyasal silahları görmeyip sadece İran'a yüklenmek, ilkesiz bir tutum olmanın ötesinde, İran'a meşruiyet üretmektedir.

İran yayılcılığı

ABD tehditleri karşısında İran'ın bölgede yalnız olduğunu görüyoruz. Bunun en önemli nedeni İran'ın mezhepçiliğe dayalı yayılcı politikalarıdır. Dört ülke başkenti (Irak, Yemen, Suriye, Lübnan) kontrolümüzde derken İran iyice yalnızlaşmış durumdadır.

İran ve emperyalist ülkeler çok benzer bir yöntemle hareket etmektedirler. Kendilerine yakın çevreleri tahrik ederek, öne çıkararak ilgili ülke politikalarına müdahale etmektedirler.

İran'ın mezhepçi tutumu ve yayılcı politikaları, bölgede İsrail'den daha fazla rahatsızlık yaratmış durumdadır. Körfez ülkelerinin İsrail eksenli politikalara kaymasının önemli bir nedeni İran'ın izlediği bu yayılcı ve müdahaleci siyasettir. İran bölgede İsrail'e ne kadar zarar veriyor? Veriyor mu? Bunlar tartışılabilir. Ama İran'ın bu politikaları, Müslüman ülkelerdeki istikrarsızlığın en önemli nedenlerinden biridir.

ABD Müdahalesi

İran, azönce ifade edilen ve edilmeyen pek çok açılardan eleştirilebilir. Ama İran eleştirisi ABD'nin İran'a karşı politikalarına, olası müdahalesine hiçbir şekilde haklılık ve meşruiyet kazandırmaz. Çünkü ABD adalet eksenli bir perspektiften bakmıyor. ABD'nin İran politikası, kendi çıkarlarına dayalı olarak, 19. Ve 20. yüzyılın temel kavramı olan emperyalizmin bir aracı olarak şekilleniyor. Trump yönetimindeki ABD'nin küresel politikalarının görünümü, kasaba şefinin Kızılderililere yönelik uygulamalarını fazlasıyla çağrıştırıyor.

Diğer taraftan ABD ve Batılı ülkeler tarafından işgal edilen ülkelerin hiçbirine huzur gelmediğini biliyoruz. Bölgedeki bu tür müdahalelerin sonucu milyonlarca ölüm, kan, gözyaşı, göç ve içerisinde bulunduğu ağır ve haksız koşullar nedeniyle terör örgütlerinin çok daha rahat üretme imkanı bulunduğu bir ortam..

Olası müdahalenin sonuçları

ABD gerginliği yükselterek elini güçlendirmek, İran'a şartlarını kabul ettirmek istiyor olabilir. Daha önce pek çok kez olduğu gibi sorun sıcak çatışmaya dönüşmeyebilir. Dileriz bu gerginlik hiçbir şekilde çatışmaya dönüşmez. Ama seçim kaybetmenin savaş kaybetmekten daha ağır görüldüğü bir dünyada, sıcak çatışma olasılığını da düşünmek durumundayız.

Diğer ülkelerden sonra İran'ın da istikrarsızlaştırıldığı, Suriye'ye dönüştürüldüğü bir Ortadoğu'da hiçbir şey eskisi gibi olamaz. Ortadoğu'da kalan son istikrar, huzur kırıntıları da tamamen ortadan kalkar. Ortadoğu, 1. Dünya savaşı sonrasında olduğu gibi, emperyalist ülkelerin at koşturduğu bir bölge haline gelir. Türkiye böyle bir durumdan, Suriye meselesinden çok daha fazla olumsuz etkilenir. Bütün ülkelerin başarısız ülkelere, körfez ülkelerinin de kukla yönetimlere dönüştürüldüğü bir Ortadoğu'da büyük İsrail projesinin önünde hiçbir engel kalmamış demektir. ABD'nin İran'a

---

müdahalesinin, Suriye meselesinde olduğu gibi, Ortadoğu'da tek kazananı olur: ABD'nin kendisi de değil, İsrail. İnan tehdidine karşı ABD ile birlikte davranan, hatta ABD'yi tahrik eden k3rfez 3lkeleri, İnan tehdidi kalktıktan sonra herhalde kendi başlarına 3zg3rce bırakılacak değillerdir. Eğer hala bir 3lke olarak kalabilirlerse, 3ok daha fazla İsrail ve ABD kısıkaı i3erisinde olacaklardır.

T3rkiye ne yapabilir?

T3rkiye, b3lgesel sorunların, k3resel akt3rlerin m3dahalesiyle 33z3lemeyeceğine, bu t3r m3dahalelerin b3lgede istikrasızlığı, kin ve nefreti daha kalıcı hale getirdiğine, b3lgeyi ter3r bataklığına 3evirdiğine dair tecr3beye fazlasıyla sahiptir. Bu nedenle ve adalet eksenli olarak T3rkiye, b3lgeye dair politikalarında ilkesel bir tutum sergiliyor. Suriye, Mısır, Irak, İnan vb 3lkelere karşı tutumu adalet eksenli duruşunun a3ık 3rnekleridir.

T3rkiye, hali hazırdaki ilkesel duruşunu s3rd3rmenin yanısıra, kendi geleceğini ontolojik olarak yakından etkileyecek, beka sorunu yaratacak b3yle bir 3atışmayı engellemek i3in diplomasinin b3t3n unsurlarını kullanabilir. AB 3lkeleri, 3in, Rusya ve K3rfez 3lkeleriyle, hatta ABD ve İnan'la yoğun g3r3şmeler yaparak s3recin barış3ıl y3netimine katkı verebilir.

T3rkiye daha 3nce Brezilya ile birlikte İnan ile yapılan anlaşmanın altyapısını oluşturdu. Rusya ile yaptđı g3r3şmelerle milyonlarca Suriyelinin g3çmen durumuna d3şmesini engelledi. Hint alt kıtasından Balkanlara, Afrika'dan Afganistan'a T3rkiye d3nyanın pek 3ok 3lkesinde k3resel barışa destek vermektedir. K3resel meselelere ilkesel bir duruşla yaklaşan 3ok fazla 3lke de kalmadığından, aynı zamanda İİT (İslam İşbirliği Teşkilatı) d3nem başkanı olarak T3rkiye, İnan-ABD gerginliğinde de, savaşı engelleyecek her t3rl3 3abayı denemelidir.

Ankara Yıldırım Beyazıt 3niversitesi Siyasal Bilgiler Fak3ltesi Dekanı Prof. Dr. Kudret B3LB3L'3n konuyla ilgili değerlendirmesini sunduk...